

Mindre bidrag

Johannes V. Jensen og Valdemar Vedel – nogle breve

This article presents the scanty correspondence between the author Johannes V. Jensen and the critic Valdemar Vedel. As publisher of the periodical *Tilskueren* (The Spectator) during the ‘cultural battle’ that took place around 1900, Vedel adopted what he himself considered a ‘radical’ viewpoint regarding Brandesianism as represented by the newspaper *Politiken* whose editor-in-chief was Edvard Brandes. In 1898, Jensen reported on the Spanish-American War in *Politiken*, but sought and obtained advice from Vedel in connection with the publication of the articles in *Den gotiske Renaissance* (The Gothic Renaissance, 1901), just as Vedel in 1903 asked him to contribute to a series of articles, »How I became a writer”. When, in 1905, Brandes was replaced by Henrik Cavling, Jensen returned to *Politiken* where he published in 1907 an infamous attack on the homosexuals of intellectual life. Vedel’s opposition was subtle and he managed to get himself characterised by Jensen as a »Fruentimmersjæk«. That did not prevent him from praising Jensen’s artistry in several reviews.

Johannes V. Jensen kan have mødt Valdemar Vedel i begyndelsen af 1900 på kunstnercafeen Bernina. Eigil Petersen har tegnet dem i samtale over en drink, måske netop dér.¹

Vedel (1865-1942) var halvfemsernes førende kritiker og således et attraktivt bekendtskab. I akademisk sammenhæng havde han slået sit navn fast først og fremmest med disputatsen *Studier over Guldalderen i dansk Digtning* (1890), og i 1895 fik han et docentur i almindelig og sammenlignende litteratur (1911-33 var han professor).² Som kritiker havde han i artiklen »Moderne Digtning« (i *Ny Jord*, 1888) udstukket kursen for en symbolistisk litteratur og dermed indledt det felttog mod Brandesianismen, som Georg Brandes selv befordrede især med artiklen »Aristokratisk Radikalisme«, og som Vedel nu videreførte i *Tilskueren*. Dér debuterede han i 1885, og dér øvede han en betydelig indflydelse i Martinus Galschiøts redaktørtid (1893-1900) og en afgørende i sin egen (1901-07). Modstanderen par excellence var Edvard Brandes, især i hans år (1901-04) i *Politikens* chefredaktørstol. Vedel skulle i 1899 have talt ved et protestmøde mod bladets fritænkeriske linje; mødet blev aflyst, men talen trykt; den udtrykte et fromt ønske om, at »det

1 Tegningen er ikke lokaliseret, men formentlig fra 1900; jf. gengivelsen i *Handesten*, 2000, s. 207.

2 Produktionen (jf. Møller, 1935, passim) omfatter bl.a. værker om de middelalderlige kulturidealer (bind 1-4, 1901-11) og om forholdet mellem liv og kunst (bind 1-2, posthumt udg. 1949).

unge radikale Frisind« måtte få en noblere presse.³ Vedel følte sig bestandig som talerør for en mere grundlæggende radikalisme, end folkene omkring *Politiken* kunne præstere. Som redaktør var han ganske vist mindre hensynsløs end f.eks. Erik Henningsen og Harald Nielsen.⁴

Johannes V. Jensen fik i juni 1897 offentliggjort romanskitsen »Gregers de Whitte« i *Tilskueren*. En hyppigere gæst var han i *Illustreret Tidende*, som i 1892-99 blev redigeret af Einar Christiansen. Her fremkom mellem 24. januar 1897 og 17. juli 1898 elleve Jensen-tekster, bl.a. seks Himmerlandshistorier.⁵ Over for *Politiken* (som Viggo Hørup i 1898 havde knyttet ham til som reporter fra Den Spansk-amerikanske Krig) insisterede han på sin uafhængighed, men ville jo også gerne blive inde i varmen.⁶ Han fik dog intet trykt i bladet i Brandes' redaktørtid.⁷ Samtidig deltog han i *Politiken*-kritiske tidsskriftprojekter (*Tidspunktet* og især *Vagten*), dog ret uengageret på grund af sin rejseaktivitet; han fabler i et brev om at komme hjem til en situation karakteriseret ved, at Ernst Bojesen overtager bladmarkedet efter brandesianerne.⁸

Imidlertid, når Hakon Stangerup anfører, at Vedel »snart« efter sin redaktionsovertagelse knyttede »to unge medarbejdere« til sig, nemlig Harald Nielsen og Johannes V. Jensen,⁹ må man mene, at dette, hvad angår Jensen, er stærkt misvisende. Jensen skulle, som den hér aftrykte korrespondance viser, have gode råd vedrørende programskriftet *Den gotiske Renaissance*, og Vedel bestilte

3 »Af Dagens Tekst«, *Tilskueren*, 1899, s. 469-75. Jf. note 17.

4 Jf. artikelsamlingen *Menneskelighed*, 1920. Den indledes med foredraget »Om Nydannelse i Tidens Aandsliv« (Studentsamfundet, 1892), der vil frelse menneskenaturen fra det moderne barbari og »gengive Livet dets Skønhed og Idealitet«; »kun af Selvets Inderste sprudler Livskilderne frem«.

5 Johannes V. Jensen nåede ikke at bidrage til Johannes Jørgensens *Taarnet* (1893-94). Han kom i redaktionen for L. Mylius-Erichsens *Vagten* (1899-1900) og bidrog til det med tre tekster: »Gura«, »Klassisk Mødom« og »Oluf Hunger« (JM 54-56).

6 Kristian Hvidt noterer, at Jensen var stedt i et dilemma: Han kunne ikke følge *Politiken* i partipolitisk henseende, men ej heller ret vel undvære en indtægt fra bladet (Hvidt, 2005, s. 340). De to breve til Edvard Brandes, der vidner herom, er fra 4. august og 18. oktober 1901 (jf. Friis, 1974, bind 2, s. 132f). Viggo Hørup, der i 1898 havde gjort ham til Madrid-reporter, og som Jensen beundrede, forlod bladet for at blive minister 24. juli 1901. Jensen havde ingen artikler i bladet mellem 28. maj 1901 og 1. juni 1905 (idet dog *Hjulet* løb som føljeton fra 16. maj 1905, datoen for bladets overgang til »det ny format«).

7 Årsagen hertil er ikke kendt. If. Oluf Friis var Edvard Brandes »en støtte« for Jensen ved *Politiken* (Friis, 1974, bind 2, s. 23). Hans anmeldelser af *Danskere/Ejnar Elkær* (23. august 1898), *Foraarets Død* (22. april 1900) og *Den gotiske Renaissance* (19. februar 1901) er ganske imødekommende.

8 Jf. brev af 28. februar 1903 til Ernst Bojesen: »De ved, at jeg føler mig udvalgt som den der skal fælde de to B'er«.

9 Stangerup, 1968, s. 202.

en artikel, som han ikke fik. Det digt, han fik, tøvede han et års tid med at offentliggøre. Brevene beror i Det Kongelige Bibliotek (NKS 4465,4°).

Hertil skal dog lægges, at Vedel anmeldte tre af Johannes V. Jensens bøger. De to første anmeldelser, af *Einar Elkær* og *Foraarets Død/Den store Sommer*, leder op til korrespondancen.¹⁰

Einar Elkær »strutter af Temperament og kraftigt, originalt Talent«, og selvom det altsammen er »ikke meget klart sammenhængende«, må man glæde sig over de værdifulde enkeltheder. Vedel opholder sig ved de »skarpe, aarvaagne Sansesagttagelser« og ved den »springske og uforknytte Oprindelighed i Synsmaade og Tankegang«. Jensen synes ham i det hele taget »utilbørlig lidet paaagtet«.

De to dele af, hvad der straks efter udgivelsen af tredjedelen *Vinteren* blev til *Kongens Fald*, fattes i endnu højere grad sammenhæng og helhed: »en saadan Mangel paa Tugt og Organisation, som der er i hans frodigt ynglende Tankeliv, skal man lede længe efter«. Unoderne skygger i realiteten for »den ubændige Naturkraft, der er i hans Talent«. Konklusionen må da – efter en tur rundt blandt de fascinerende udladninger af forfatterens lidenskabelige energi – blive, at hans talent er »et vidunderligt stærkt og rigt Strenginstrument, men saa sært forstemt, at skurrende Mislyd uafbrudt kvæler de rene Melodier, der vil løfte sig ud af det«.

Breve vedr. *Den gotiske Renaissance*

*Brev 1: Fra Johannes V. Jensen til Valdemar Vedel*¹¹

Kristiania 24/11 1900

Hr Dr Valdemar Vedel.

For et Par Dage siden sendte jeg en Bog til »Det nordiske Forlag« og bad Hr. Ernst Bojesen om at henvende sig til Dem med Anmodning om at gennemse den.¹² Det er Korrespondancer fra Spanien og Paris, men de er meget bearbejdet, og der er føjet et Par samlende og afsluttende Artikler til, saa at det er bleven en Bog: *Den gotiske Renaissance*. Ernst Bojesen er paa Forhaand indtaget mod Bogen, da det meste har været trykt før, og jeg vidste, at naar han havde læst de utrykte Dele af

10 »Nye Fortællinger«, *Tilskueren*, 1898, s. 505-12 (om *Ejnar Elkær* s. 510-12), og »Litterært Rundskue«, smst., 1901, s. 87-96 (om *Foraarets Død/Den store Sommer* s. 94-96).

11 Brevet hér (og Vedels svarbrev) er omtalt af Friis, 1974, bind 2, s. 93f, samt af Nedergaard, 1993, s. 174f.

12 Følg brevet til Ernst Bojesen er ikke bevaret.

den, vilde han se sig om efter Raad, derfor foreslog jeg ham det selv. Bogen ligger mig paa Hjærte.

Det er rimeligvis taktløst, at jeg nu underhaanden henvender mig til Dem. Men det gælder en Sag. Jeg vilde saare nødig have slettet i denne Bog, og jeg ved, at den gaar igennem, naar De siger god for den.

Der maa mellem Stunder siges noget i Danmark. Den bedrøvelige Lov gælder jo dér, at man skal høre til et af de to Partier i Landet.¹³ De er lige hæderløse. Og siger man det ene sin Mening, faar man ikke noget Svar men bliver stille sparket over i det andet Parti.

Der er altsaa ikke andet for end at skabe et tredie Parti. De to vi har er jo tilmed udanske begge to – det ene er jødisk-fransk, det andet tysk. Hvad der foresvæver mig er et dansk-kosmopolitisk Parti, et gotisk. Det vil sige, vi maa søge mod *England*. Som De vil se i Bogen, prøver jeg at paavise oprindeligt Slægtskab mellem Jyder og Englændere. De er af samme Slags. Swift, Kierkegaard, Carlyle – det kender De altsammen bedre end jeg.¹⁴

I Danmark tænker jeg mig, at en jysk Sammenslutning er paa sin Plads. De, hvis Stamfaders Saxooversættelse¹⁵ er en af Begivenhederne i mit personlige gotiske, jeg mener jyske, Gennembrud, vil forstaa, hvad jeg mener.

Naar jeg nu har lavet denne Fortale til Prins Christian,¹⁶ saa er det af to Grunde, for at drille begge Partierne i Danmark og for at vække Opmærksomhed for Bogen. Vi er nu en Gang Mennesker. Fortalen er maaske majestætslæderende, skønt jeg tror det ikke. Men *hvis* den var det, maatte der ikke slettes et Ord. For dermed var den ramt i sin Hensigt. Dette Ræsonnement, som en Forlægger vilde have vanskeligt ved at forstaa, er det jeg henstiller til Deres Overvejelse i en jysk og engelsk Sags Interesse.

Hr Dr. Da De for et Aarstid siden blev vist ud af det Parti, hvortil De i Kraft af Kundskaber naturligt hører, fulgte det af sig selv, at samme Parti rørte Ligklokken

13 De to partier, dvs. Højre, de vellaflagte jordejeres parti, der sad på regeringsmagten frem til Systemskiftet i 1901, og den radikale opposition omkring *Politiken*; jf. artiklen »Parti«, *Tidspunktet*, 1. april 1902 (JM130), optrykt i *Ord og virkelighed*, 2014, bind 1, s. 80-82.

14 Jonathan Swift (1667-1745), engelsk forfatter, kendt især for romanen *Gulliver's Travels* (1726); Søren Kierkegaard (1813-55), dansk forfatter og filosof, som Johannes V. Jensen ellers ikke befattede sig med; Thomas Carlyle (1795-1881), skotsk forfatter og historiker, der bl.a. i *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History* (1841) agiterede for en stærk herskerklasse.

15 Anders Sørensen Vedel (1542-1616), dansk historiker, især kendt for sin oversættelse (1575) af Saxo Grammaticus' *Gesta Danorum* (o. 1200). I 1907 noterede Johannes V. Jensen, at Valdemar Vedels slægt »blev til [...] ved en Historikers Omgang med en Foliant«, vel netop stamfaderens Saxo-bedrift.

16 Prins Christian (1870-1947); overtog som Christian X tronen i 1912.

og begravede Dem i det andet Parti.¹⁷ Det er Maaden. Men jeg havde den Gang Følelsen af, at De kom til at nærme Dem mere til dette andet Parti, end Deres Instinkt egentlig var til.

Dette angaar mig ikke. Men jeg føler Nødvendigheden at gøre Rede for, hvordan jeg staar, hvis jeg vil henvende mig til Dem.

Jeg tror, man i Danmark kunde fremtvinge Respekt for andet end Partihensyn. Skønt det er vel ikke muligt. Men saa maa Kampen dog være lige, man maa faa Lov at *slaa*. Det er det jeg gærne vil.

Deres ærbødige
Johannes V. Jensen
O'Meyers Pensionat¹⁸
Stortingsplads 7
Kristiania

Brev 2: Fra Valdemar Vedel til Johannes V. Jensen

Nøjsomhedsvej 17. 30/11 1900

Hr. Johannes V. Jensen!

Kort før jeg modtog Deres Brev, havde jeg ganske rigtig af E. Bojesen faaet Deres Bog til Gennemsyn. Men jeg forstaar i Grunden til Dato ikke, hvad jeg skal udtale mig om.

Min private Mening om de udtalte Meningers Rigtighed kan umulig interessere hverken Dem eller Hr. Bojesen i nogen betydelig Grad. For Fuldstændigheds Skyld vil jeg dog ikke undlade at bemærke, at jeg nærmest finder Deres ravgale. Jeg tror lidet paa Racers og Nationers Fremtid og ligesaa ufølsom jeg stiller mig overfor alslags Nationalisme, ligesaa skeptisk er jeg overfor Deres »gotiske« Begreb. Det er vistnok meget mindre en »Kendsgerning« end et germansk Spekulationsfoster. – Men som uforbederlig »Æstetiker« bryder jeg mig mindre om Meningers Rigtighed end om deres Oprindelighed, Styrke, Rigdom og Frugtbarhed, og derfor interesserer og glæder det mig altid at læse, hvad De skriver, og Stykker f.Eks. i Afsnittet »Kendsgerningen« synes jeg er overmaade energisk tænkte og rammende sagte. (I Parenthes bemærket, hvis De til »Tilskueren« engang vil skrive en ræsonnerende og polemiserende Artikel om Nationalismen, der er ved

17 Der refereres formentlig til det møde, som *Politiken*-modstanderne havde indkaldt til 18. maj 1899, men som blev aflyst. Vedel skulle have holdt hovedtalen (trykt som »Af Dagens Tekst«, se note 3), jf. Hvidt, 2005, s. 305-09.

18 Nasjonalbiblioteket i Oslo oplyser, at pensionatet blev drevet af enkefru Julie O'Meyer, Sommergaten 13, ved Solli Plass (langs Drammensveien, der går vestover fra Nationaltheatret).

at trække op fra venstre Side, skal De være velkommen, hvis den da ikke bliver altfor grov.)

Angaaende Tilegnelsen skal jeg bemærke, at den efter min Smag er smagløs. Det af Dem paakaldte Hensyn til Opsigten vejer nu engang intet for mig, og jeg anser dette Hensyn for upassende. At ville »drille begge Partiernes« forekommer mig i og for sig en meget prisværdig Hensigt, men jeg synes ikke, at den Hensigt helliger Midlet. Naturligvis er Fortalen delvis(?) juridisk majestætsfornærmende, kun Henvielsen til de i Artiklen Danmark¹⁹ nævnte Exempler paa Jydernes »noget klodsede, men velmente Vis at nærme sig Kongehuset« kan jo nok siges at være ialfald nær ved Stregen. Men det synes mig meget værre, at Fortalen kun ved den særdeles løse Traad – Aarhus-Slottet²⁰ – hænger sammen med Prins Christian. De kan jo selvfølgelig ikke for Alvor mene at Prins Christian har eller i Fremtiden vil faa nogenslags Betydning for »Den gotiske Renæssance« eller den for ham. Og saa bliver der kun – undskyld Ordet – en flov Uartighed tilbage og en uklædelig Paatrængenhed overfor en Mand, som (saa vidt jeg véd) intet Ondt har gjort Dem; man kan i det hele som bekendt ikke uden forud indhentet Tilladelse dedicere en Mand en Bog. –

Nu har jeg, Hr. Jensen, udtalt mig saa uforbeholdent som De ønskede det. Men jeg venter ikke, at De vil optage det i samme gode Hensigt, hvori det er skrevet. Jeg smigrer mig med, lige fra først af at have set, hvilket afgjort Talent der sad i Dem, men jeg tror stadig, at De mangler den Tankens Tugt overfor Deres egne frodige Indfald og den Respekt for Sandheden uden Hensyn til Opsigt eller Forargelse – som efter min Mening er Betingelserne for den betydelige Storhed.

Deres ærbødige
Vald. Vedel

E.S. Undskyld en personlig Bemærkning. De skriver at jeg »er kommen til at nærme mig det andet Parti mere end mit Instinkt egentlig var til«. Jeg har ikke givet »det andet Parti« en Lillefinger og er i alle mine Meninger maaske mere afgjort Radikal end de fleste af dem, der nu fører det store Ord for Radikalismen.²¹

19 Dvs. kapitlet »Danmark«, *Den gotiske Renæssance*, 1901, s. 122-35; referencerne s. 134 til den jyske oppositionstrang findes ikke i artiklen »Danmarks Hus i Nationernes Gade« (JM 67), der ellers danner forlæg.

20 Marselisborg Slot i Århus (opført 1899-1902) var en follegave til prins Christian og prinsesse Alexandrine af Mecklenburg-Schwerin ved brylluppet i 1898.

21 Herefter skrev Johannes V. Jensen 10. december 1900 til Ernst Bojesen om dedikationen til prinsen, at »juridisk majestætsfornærmende er den naturligvis ikke (der er kun den vovede Henvielse til de i Artiklen Danmark nævnte Eksempler paa Jydens tidligere Tilnærmelser til Kongehuset)«, men hvis Bojesen mener, at dedikationen til prinsen vil skade salget, kan den slettes.

Breve vedr. »Hvordan jeg blev Forfatter«

Brev 3: Fra Johannes V. Jensen til Valdemar Vedel

Larslejstræde 6.² Kbhvn
13 Juli 03

Hr Dr Valdemar Vedel

Tak for Tilbudet om at bidrage til den interessante Serie; jeg vil med det samme tage fat paa Opgaven, saa at jeg kan være rede, naar De ønsker min Artikel. Her har jeg imidlertid et Digt eller hvad man vil kalde det, som De maaske kan bruge.²²

Med Hilsen
Deres ærbødige
Johannes V. Jensen

Brev 4: Fra Johannes V. Jensen til Valdemar Vedel

Fredag 16 Okt. 03

Hr Dr Valdemar Vedel

Deres Brev traf mig mens jeg laa inde som Soldat ved Manøvrerne. Jeg vil gerne skrive om »Hvordan jeg blev Forfatter«, men netop disse 25 Dage har sat mig slemt tilbage, saa hvis jeg vil have den Bog, hvorpaa jeg arbejder, ud før Jul, faar jeg ikke Tid til at tage fat paa andre Ting.²³ Er det tidligt nok efter Nytaar? Agter De ikke at samle alle Bidragene før De begynder paa Offentliggørelsen, eller kunde jeg ikke blive en af de senere?

Med Hilsen
Deres ærbødige
Johannes V. Jensen

Brev 5: Fra Johannes V. Jensen til Valdemar Vedel

2-3-04

Hr Dr Valdemar Vedel

Under Arbejdet paa den Afhandling om min kunstneriske Herkomst og Metode, De opfordrede mig til at skrive, er Stoffet svulmet saa stærkt op og er bleven

22 »Paa Memphis Station«, *Tilskueren*, marts 1904, s. 195-98 (JM 152); jf. *Samlede Digte*, 2006, bind 1, s. 54-57, og bind 2, s. 83-85.

23 *Madame D'Ora* udkom i februar 1904 (jf. udateret 1903-brev til Ernst Bojesen, *Ord og virkelighed*, 2014, bind 1, s. 132f). I efteråret udkom *Nye Himmerlandshistorier* og *Skovene*.

saa upersonligt, at jeg maa bestemme mig til at forme en afsluttet Bog deraf – noget i Retning af en Undersøgelse af Raceblandingen i Danmark. Udgangspunktet, min egen Stilling, tror jeg ikke kan interessere Tilskuerens Læsere, desuden har jeg forladt det, jeg mener ikke udarbejdet nogen sig selv brugelig Artikel derom. Ved nøjere Eftertanke indsaa jeg fremdeles at der ikke er Mening i at skrive noget om min Forfattervirksomhed saalænge den højst er paa et begyndende Stadium. Jeg maatte da snarest komme til at flamme med Nordlys om hvad jeg har i Sinde at gøre, og det er jo et farligt Tegn paa Himlen. Endvidere er jeg bleven noget bange for at røbe om jeg saa maa sige mine Fabrikationshemmeligheder – og skrive om andre Metoder end den jeg virkelig bruger duer jo heller ikke. Altsaa tror jeg at burde frafalde Opgaven. I Haab om at dette Afbud kommer tidligt nok til ikke at inkommodere Dem og om at De ikke tager mig det fortrydeligt op som Brud paa Løfte er jeg

Deres ærbødige
Johannes V. Jensen

Brev 6: Fra Johannes V. Jensen til Valdemar Vedel

18 Marts 04

Hr Dr Valdemar Vedel

Jeg sender ikke Bidraget, De faar tro om mig hvad De kan. Men foruden de Grunde jeg har anført vil jeg oprigtigt tilføje, at jeg har følt mig frastødt af de Artikler der har været offentliggjort.²⁴ Rørdams Rekord²⁵ over Almisser og Hosteanfald synes jeg ikke burde staa i »Tilskueren« – med mindre det staar der som en Paupertetsattest.²⁶ Som literært Dokument har det ikke Interesse før efter hans Død; hvis det var fremkommen i den Anledning skulde jeg glædet mig over det.

24 Dvs. Karl Larsen: »Hvorledes jeg arbejder«, *Tilskueren*, 1904, s. 27-37, og Valdemar Rørdam: »En Stump Selybiografi«, smst., s. 132-41. Senere fremkom: Jakob Knudsen: »Noget om at digte. Med særligt Hensyn til mit Forfatterskab«, smst., s. 509-21.

25 Rekord, dvs. beretning; Rørdam (1872-1946), den nationalt-konservative lyriker, der i samtiden nød almindelig anerkendelse, er ikke nævnt i Jensens trykte forfatterskab, hverken i de via Johannes V. Jensen Forums hjemmeside tilgængelige værker (<http://johannesvjensen.dk/jensenonline/liste-over-vaerker/>) eller i *Ord og virkelighed*, 2014, bind 1-5.

26 Ordet 'Pauper' (stakkel, mærket af fattigdom) forekommer i *Den ny Verden*, 1907, s. 20 (»enhver sjælelig Pauper«) og 54 (»[Frank Norris] er ingen Pauper. Han har ikke oplevet 64 og skal ikke leve deraf«); den s. 246 nævnte »Paupertetsfølelse« har med ernæring at gøre; i 1930-interviewet »Sagaoversættelse og Livsindstilling« nævnes »den kristne Paupertetsmoral« (jf. *Ord og virkelighed*, 2014, bind 3, s. 206).

»Tilskueren« er iøvrigt det eneste Sted jeg endnu kan sende noget skrevet til. Maa jeg ved Lejlighed sende Dem nogle Vers?²⁷

Deres
Johannes V. Jensen

Det videre forløb

Som bekendt var der ved indgangen til 1905 redaktørskifte på *Politiken*: Edvard Brandes blev afløst af Henrik Cavling.²⁸ Brandes havde stået for en regeringsstøttende kurs, mens Ove Rode, hans medredaktør, repræsenterede det synspunkt, at bladet måtte orientere sig imod den radikale klub, som var under dannelse på Venstre-reformpartiets venstrefløj. I denne situation havde Cavling tumlet med planer om at gå solo og oprette egen avis.²⁹ Samtidig havde Valdemar Vedel og Erik Henriksen planer om at gøre månedsskriftet *Tilskueren* til et kulturpolitisk modsvar til *Politiken*, i hvilken forbindelse de gjorde tilnærmelser til Johannes V. Jensen. Da brikkerne faldt på plads, og Cavling greb roret, var det imidlertid med Jensen om bord.

Dette forøgede naturligvis afstanden mellem Vedel og Jensen, men forklarer ikke, at det i begyndelsen af 1907 kom til et voldsomt opgør mellem dem. Det gør derimod Jensens herostratisk berømte overfald på den homoseksuelle Herman Bang i artiklen »Samfundet og Sædelighedsforbryderen«.³⁰ Vedel tog til genmæle og placerede Jensen som i særklasse pervers,³¹ hvilket gav Jensen

27 Der fremkom ikke andre Johannes V. Jensen-digte end »Paa Memphis Station« i *Tilskueren*.

28 Hakon Stangerups skildring af forløbet roses af Kristian Hvidt, men får også det NB med på vejen, at den er forvrænget i Edvard Brandes' disfavør (Stangerup, 1968, passim; Hvidt, 2005, s. 338).

29 Bladet skulle have heddet *Pressen* – hvilket i øvrigt blev navnet på det dagblad, som John Martin og Johannes V. Jensen udgav i juli 1906 (jf. Martin Krogh Andersen: *Døgnets Kævl. Johs. V. Jensens avis »Pressen«*, 2006; 160 s.)

30 »Samfundet og Sædelighedsforbryderen«, *Politiken* 30. november 1906 (JM 249) – to uger efter udgivelsen af *Digte*, hvilket bladet markerede på kronikplads med digtet »Hverdagene«, der jo lægger op til »en bidende Leg, / et skrap Bønnemøde, / for de berømte to Millioner Indbyggere / i Kongeriget Danmark«. Artiklen er optrykt bl.a. i *Ord og virkelighed*, 2014, bind 1, s. 220-24.

31 »Pervers«, *Tilskueren*, 1907, s. 93-96. Artiklen skelner mellem mennesker, for hvem »Forestillingen om erotisk farvede Følelser indbyrdes mellem Mænd eller imellem Kvinder ikke i sig selv forekommer naturstridig«, og hoben, der i den foreliggende situation med pressens bistand lufter samfundshykleri og pøbelgrumhed; endelig er der Jensen, og er der noget, der kan kaldes perverst, må det dog vel være den »Ødelæggelseslyst, Fjendtlighedstrang, Grumhedsdrift«, han promenerer. (Niels Møller, »'Politiken'«, smst., s. 179-84, rettede skytset mod hovedfjenden: Ved Henrik Cavlings omlægning af bladet er »Reportagens Trævler og Tjavsver« kommet til at råde; troværdigheden og pålideligheden er gået fløjten, skødesløshed, uvidenhed og bevidst fordrejning og fortielse er blevet normen; hvad angår Johannes V. Jensens »skarnagtige og raa Overfald« på Vedel, må Cavling tage ansvaret, idet Jensen jo er »en temmelig uansvarlig Person«).

anledning til en voldsom bredside mod *Tilskueren*³² og dermed jo dets redaktør, der med sin »udmattende Kastrat-Gøen« har blandet sig i »den almindelige Koncert af smaa Køtere«. Hvad Jensen overordnet bebrejder Vedel, er, at *Tilskueren* ikke, i modsætning til amerikanske magasiner, peger på »noget af Tilværelsen, Dagen og dens Flugt, Gaden, Arbejdet og Menigmand«. I stedet gebærder det sig forudsigeligt traditionelt i lummer luft, for Vedels eget vedkommende med en sympati for de abnorme, der kunne tyde på, at han selv var »en Fruentimmersjæl«. Det fører i opfølgingsartiklen til en refleksion over selve den vedelske historiske metode;³³ den placerer ham blandt videnskabens »aandelige Krøblinge«, ikke i den mindre flok af historikere, »i hvis Skrifter der er Bedrift«.

Det lå ikke til Valdemar Vedel at bære nag. Da Johannes V. Jensen i 1908 udgav *Bræen*, anmeldte han den sammen med tre andre titler under overskriften »Moderne Moralister«³⁴ – som tegn på en forskydning bort fra »kælent Klimper og tungsindig Fløjteleg« henimod »Tanker og Viljer«. Bogens tid og rum sætter digterens fantasi fri af kendsgerningerne og ud over sine aktørers begrænsninger (»det er snarere Kipling end Urtidens Saalegængere, der belurer Abernes Rigsdag oppe i Trætoppene«). Netop kampen mod de naturgivne betingelser skaber historien, for så vidt som Dreng jo distancerer sig fra »den nationale elskværdige Eviggladhed« for at blive »Kulturens Fader«. »Genialt forstaaet og forherliget er det lyse Snilde og den uovervindelige Sejrstro, [...] og fint og nænsomt slynger ind i al denne hamrende Mandighed ogsaa Kvindens Motiv sig.« Endelig, hvad angår stilen, så er der knap nok blevet plads »for Ordsvindel og Stillapserier«. *Bræen* er i det hele taget »en vældig Skrøne«, der »forkynder endnu en Gang med Bravur det Joh. Jensenske Evangelium«.

Herefter synes Valdemar Vedel og Johannes V. Jensen at have »glemt« hinanden.³⁵

32 »Vedel«, *Politiken* 4. januar 1907 (JM 255); Jensen havde let spil, idet Vedel notorisk havde fejllæst tyrefægtningsafsnittet i *Den gotiske Renaissance* og på det grundlag tilskrevet ham en sygelig hang til dyrplageri; i en notis af 10. januar beklagede han dette og henviste i stedet til *Einar Elkær*, 1898, s. 215-22, hvor titelpersonen erindrere en katteaflevning, der er blevet et af hans livs smertepunkter.

33 »Den historiske Metode«, *Politiken* 12. januar 1907 (JM 256); til dyremishandlingspåstanden bemærker Jensen: »Véd han ikke, [...] at jeg er den af alle danske Forfattere, der har skrevet med størst Forkærlighed, Kendskab og Venlighed om Umælende?«

34 »Moderne Moralister«, *Tilskueren*, 1909, I, s. 109-17 (s. 110-13 om »Bræen«).

35 Mange år senere, på Johannes V. Jensens 60-årsdag, fremkom: »Hvordan jeg blev Skribent«, *Politiken* 20. januar 1933 (JM 955).

Litteratur

- Friis, Oluf: *Den unge Johannes V. Jensen 1873-1902*, 1974, bind 1-2.
- Gade, Sven Ove: *Journalisten. En biografi om Henrik Cavling*, 2009, s. 246-61.
- Handesten, Lars: *Johannes V. Jensen. Liv og værk*, 2000, s. 205-08.
- Hvidt, Kristian: *Edvard Brandes. Portræt af en radikal blæksprutte*, (1987, 1992) 3. udg., 2005, s. 338-44.
- Jensen, Johannes V.: *Ord og virkelighed. Forfatterskabets hidtil ikke optrykte artikler*, ved Aage Jørgensen, 2014, bind 1-5.
- Jensen, Johannes V., *Samlede digte*, ved Anders Thyrring Andersen m.fl., 2006, bind 1-2.
- Johansen, Frits og Aage Marcus: *Johannes V. Jensen. En Bibliografi*, bind 1-2, 1933-51. [Der henvises således: JM + løbenummer].
- Møller, Arne J.: »Fortegnelse over Skrifter af Valdemar Vedel 1886-1935«, i: K.F. Plesner (red.): *Festskrift til Valdemar Vedel fra Venner og Elever*, 1935, s. 357-82.
- Nedergaard, Leif: *Johannes V. Jensen. Liv og forfatterskab*, (1968) 2. reviderede udg., 1993, s. 174-75 og 337-39.
- Stangerup, Hakon: *Henrik Cavling og den moderne avis*, 1968, s. 191-213. (= »Valdemar Vedel – Redaktør af Tilskueren«, i Gustav Albeck m.fl. (red.): *Festskrift til Jens Kruuse den 6. april 1968*, 1968, s. 319-38).
- Vedel, Valdemar: *Menneskelighed*, 1920. [Artikler 1892-1919].

Af Aage Jørgensen

Malinovskis Tidesang

Der dänische Dichter Ivan Malinovski (1926-1989) war ein produktiver Übersetzer von Gedichten und Schauspielen. In seiner Übertragung (1961) von Bertolt Brechts *Mutter Courage und ihre Kinder* hat er »Das Horenlied« einen altmodischen Ton gegeben, ähnlich wie in Brechts Originalversion, einen Bearbeitung von Michael Weißes »Christus, der uns selig macht« (1531; EKD 77). In der Gedichtsammlung *Glemmebogen* [Buch des Vergessens] (1962) hat Malinovski aber eine vermutlich frühere Fassung des Gedichts publiziert. Diese Fassung ist eine altdänische Stilmachung. Die mittelalterliche Sprachform verleiht dem Gedicht katholische Konnotationen, was im Schauspiel über den Dreißigjährigen Krieg allerdings zu Verwirrung führen würde.

Thomas Harder har i sin oversættelse af Umberto Ecos middelalderroman *Baudolino* (2002) benyttet sig af en gammeldansk sprogform til at gengive Ecos ita-